

ԳՐԱԽՈՍԱԿԱՆ

Contes, légendes et épopées populaires d'Arménie. 1. Contes, traduits ou adaptés de l'arménien par F. Macler. Libr. Orientaliste Paul Geuthner, 1928. Prix: 30 Frs.

Ուս. Ֆ. Մազլեր Ֆրանսերէի սկսած է վերածել մեր ժողովրդական դիցազնավէպերն և պատմածքները, սոյն առաջին հատորին մէջ ամփոփելով մի միայն հէքիաթները: Առաջին մասի մը մէջ զետեղած է Ջէյթունի և Լիլիկիոյ ժողովուրդին մէջ գոյութիւն ունեցողները և ասոր իբր ազբուր ծառայած է իրեն՝ Ալահվէրուսեանի « Ուլնիա կամ Ջէյթուն » գիրքէն: Երկրորդ մասի մը մէջ զետեղած է Ճորոխի հովտին ժողովրդեան յատուկ եղածները. և այս մասին համար օգտուած է Հ. Մ. Հաճեանի « Նին աւանդական հէքիաթներ Խոտորշույ » գիրքէն: Իսկ երրորդին մէջ միւս գաւառներու ժողովրդեան պատմածներէն կտորներ զետեղած է, հաւաքելով « Բիւրակն » թ 1898-1900 թ ընթացքին մէջ զանազաններէ հրատարակուած հէքիաթները: Թարգմանիչը ջանացեր է միշտ հաւատարիմ գտնուել բնագրին, մինչև անգամ հայերէնի յատուկ բացատրութիւնները տառապէս ֆրանսերէնի փոխարկելով, և հարկ եղած տեղը փակազիծի մէջ իմաստը լուսաբանելով:

Սոյն հէքիաթներու նիւթը ազգային կենանքէն կամ հայ պատմութենէն առնուած չէ, այլ ընդհանուր մարդկային կենանքէ դրուածքներ կը ներկայացնեն, և ոմանց մէջ թրգմական ազդեցութիւնն ալ շատ յայտնի է: Զկան նաև գիծեր և գոյներ որ հայ նկարագիրն և տիպարը ձևաւորեն: Առնց մէջ ընդհանրապէս իբր տիրող տարր զարմանահրաշ ըլլալու ձկտումն է, և այս ալ արդիւնք չէ ներգործող եզրներու կամ դեներու՝ այլ ժողովրդական մտքին՝ որ դէպքը այնպէս կ'ուզէ ներկայացնել, հետեւաբար ցեղին հողին ճանշնալու ո և է նիւթ չեն հայթաթներ: Սովորաբար գուրկ են նաև գեղեցկագիտական զգացում մէ. այնու հանդերձ կան և բանաստեղծական յղացումով տիրուն մէկ քանի հէքիաթներ ալ, ինչպէս Օրօրոցը. Օձը, Պիծակն և Միծեռնակը: Իսկ ներկայացնելու ձևին մէջ թարգմանիչը հաւատարմապէս պահած է ժողովրդական պար-

զութիւնն և պատմելու բնականութիւնը. քիչ-րու մէջ միայն պատմութեան պատկերներով և գոյներով կը թարմանայ: Առնք հայ հէքիաթներէ աւելի նկատուելու է հայ ժողովուրդէն պատմուած հէքիաթներ:

Dragons et Génies, Contes inédits d'Annam, recueillis et traduits par E. Langlet Libr. Paul Geuthner, 1928. Prix: 40 Frs.

Langlet Աննամի երկրին մէջ բնակած տարիներուն ժողովրդեան բերնէն լսած և հաւաքած է այս հատորին պարունակած պատմածքները, որոնք աւելի զբոյցներ են քան պատմածք: Նիւթը առնուած է ժողովրդեան հին պատմութենէն և արդի կենանքէն, և մեզի կը ներկայացնէ այդ ցեղին հոգին, որ կը հաւտայ ոգիներու և վիշապազուններու և անոնցով կ'անձնաւորէ բնութեան ոյծերն և երեւոյթները: Աննամի ժողովուրդը ճշնուած է մէկ զաղափարէ, որդիներու երկիրէն: Իր գոյութեան առաջին պահէն իսկ ամէն մարդ ենթարկուած է անոնց ազդեցութեան, բարիներուն և չարներուն. որով մասնաւոր պաշտամունքներ հնարած է, ազատելու չարերու վտանգներէն և բարիներուն պաշտպանութիւնը ձեռք բերելու: Ուրիշ զլիաւոր կէտ մըն ալ, նախնաց պաշտամունքը անընդհատ շարունակելն է. ամուսնութիւնը ասիկա կ'իրագործէ որդիներ հասցնելով որ հայրերու ոգիները մեծարեն: Այս զրոյցներուն մէջ շատ պայծառ կը նշմարուի Աննամի ժողովրդեան հոգեկան այս նկարագիրը: Գեղեցկագիտական խորքով զրոյցներ քիչ են, ինչպէս « Թաթույի տիգրիսն մուշիւրումը », Ֆան Դայի՝ շրջան քան մուստիգիմ վիպը ևն. միւսները մեծ մասամբ բուն ժողովրդական զրոյցներ են, կրօնական և բարոյական շրջանակով և մեզի կը ներկայացնեն նաև այդ ցեղին բարքերը՝ դուռ նախնական շատ պարզ զաղափարականով: Գրական նկատումներ չէ ունեցած հեղինակը, ինչպէս ժողովուրդին ալ չէ դրած իր պատմութեան մէջ. այնու հանդերձ բնածին երկակայութեամբ և նկարագրելու ոյծով օժտուած ցեղ մը կը յայտնուի: Այս զրոյցները՝ համեստ իրենց ծաւալով, ժողովուրդը ճանշնալու համար մեծապէս կարեւոր են:

Հ. Կ. Գ.